

- 0 -

Wendy Tammel
Bontebrugschool
Bontebrug/Silvolde
Oktober 2018

Vooraf

Elk kind heeft wat te vertellen.

In mijn beroep als leerkracht op een basisschool luister ik dagelijks naar kinderen. Maar ik vroeg mij af of ik daadwerkelijk écht luister naar kinderen. Of hoor ik alleen wat ik wil horen? Luister je wel naar mij, de titel van het boek geschreven door Martine F. Delfos is dan ook echt een eye-opener. Ik ben namelijk van mening dat wanneer je echt naar een kind kijkt en luistert dit jou veel informatie geeft. Wanneer je een goed gesprek met een kind kan voeren, voelt het kind zich echt gehoord en gezien. Als een kind dit gevoel heeft, zal het zich veel opener opstellen en zul je nog meer informatie verkrijgen. Een kind kent zichzelf natuurlijk het best, ondanks alle goede bedoelingen van alle mensen om hem/haar heen.

Met de vraag of ik wel echt goed naar kinderen luister in mijn achterhoofd ben ik terug gaan denken. Hoe vaak ben ik nou écht met een kind in gesprek? Heb ik de juiste vaardigheden om een goed gesprek te voeren? Of is er ruimte voor verbetering? En hoe ervaren mijn collega's dit? Toen ik in gesprek ging met mijn duo collega kwam ik erachter dat ik niet de enige was wie zich dit afvroeg. Voor mij reden genoeg om mij hier verder in te gaan verdiepen.

Inhoudsopgave

Vooraf.....	1
Inhoudsopgave.....	2
Samenvatting.....	3
Probleemomschrijving.....	4
Observatieverslag 1.....	6
Theorieonderzoek.....	8
De psychosociale ontwikkelingen van kinderen.....	8
Communicatievoorwaarden.....	10
Metacommunicatie.....	14
Opbouw van een gesprek.....	16
Vraagtechnieken.....	21
Gespreksvoering naar leeftijd.....	23
Jenaplan en visie op gesprek.....	26
Actieplan.....	27
Observatieverslag 2.....	28
Evaluatie.....	30
Aanbeveling voor verder onderzoek.....	31
Literatuurlijst.....	32
Bijlagen overzicht.....	33
I Formulier kindgesprek Bontebrugschool (oud).....	34
II Enquêteformulier kindgesprek.....	35
Formulier kindgesprek Bontebrugschool (nieuw).....	37

Samenvatting

Ken je dat gevoel? Je zit in een apart kamertje samen met een kind uit je klas. Voor vandaag stonden er in een bepaalde tijd twee kindgesprekken gepland en dit kind is nu aan de beurt. Je hebt gevraagd of het desbetreffende kind met je mee wil lopen en jullie gaan samen in een kamertje zitten. Daar heb je al een formulier en een pen klaarliggen, want je bent natuurlijk goed voorbereid op het gesprek wat je zo gaat voeren. Op het formulier staan bepaalde onderwerpen die je tijdens je kind gesprek moet behandelen en later moet invoeren in Parnassys.

Je gaat tegenover het kind zitten en begint met de woorden: "Laten we even gezellig gaan kletsen, want ik wil graag meer over jou te weten komen."

Wanneer het kind weer terug gaat naar de klas heb je toch een ontevreden gevoel. Je hebt netjes samen met het kind alle onderwerpen behandeld, maar toch heb je het gevoel dat je maar oppervlakkige informatie hebt gekregen.

Voor mij begon dat al met het formulier. Ik merkte dat dit niet bij mij als persoon paste, maar deed het toch aangezien 'het zo gedaan wordt op school.' Vervolgens wist ik ook van mijzelf dat ik waarschijnlijk tocht wat basiskennis miste.

Ik wist dat als ik de kwaliteit van mijn gesprekken omhoog wilde halen dat ik hier wat aan moest doen. Vandaar dat je ook in mijn meesterstuk een uitgebreid theoretisch stuk zult vinden.

Daarnaast ben ik op zoek gegaan om op een andere manier met kinderen in gesprek te gaan, dan met een formulier voor mijn neus die ik moest afwerken. Ik heb hiervoor iets ontwikkeld waar ik zelf heel erg enthousiast over bent en als ik mijn collega's moet geloven zijn zij ook erg enthousiast. Ik had dat ontevreden gevoel niet meer en mijn gesprekken met kinderen kregen meer diepgang, maar werden vooral veel leuker. Voor mij, maar ook voor het kind!

Hopelijk heb je na het lezen van mijn meesterstuk de juiste combinatie gevonden voor het voeren van een gesprek. Voor mij is dat het volgende:

Horen, zien en zwijgen!

En DOEN!

Probleemomschrijving

Wat zit mij dwars?

Zoals ik bij het woord vooraf al aangaf vroeg ik mij af of ik daadwerkelijk luister naar kinderen. Natuurlijk ga ik in gesprek met kinderen. Dat hoort bij mijn beroep. Praten met kinderen vind ik heerlijk. Kinderen zijn ontzettend ontwapenend en vooral heel eerlijk. Elk kind heeft zijn eigen verhaal en elk kind heeft wat te vertellen. Natuurlijk is het ene kind een makkelijkere prater dan een ander. Zo werkt dat voor iedereen. Maar elk kind wil gehoord worden. Van nature hebben alle kinderen behoefte aan contact en communicatie met anderen.

Sinds een paar jaar werk ik vast op een school en wordt er van mij verwacht dat ik kindgesprekken voer. Maar hoe voer je nou een goed kindgesprek? Welke vaardigheden heb je daarvoor nodig en beheers ik die vaardigheden?

Hoe graag ik ook met kinderen praat, durf ik niet te zeggen dat ik de vaardigheden beheers om een goed gesprek met een kind te voeren. Ik ben van mijzelf een makkelijke prater en uit ervaring weet ik dat mensen/kinderen graag met mij praten. Maar kom ik dan echt tot de kern of blijft het oppervlakkig? Voor mijn gevoel blijft het namelijk erg oppervlakkig en kan ik veel meer de diepte ingaan tijdens een gesprek.

Voor kindgesprekken bij ons op school bestaat een vast formulier. (zie bijlage I) Ik was al met kindgesprekken begonnen toen mijn collega mij hierop wees. Ik deed het niet volgens dit formulier en dat was wel de afspraak op deze school. Ik ben daarna gesprekken gaan voeren met dit formulier, maar dit gaf mij niet een voldaan gevoel. Natuurlijk staan er op het formulier bepaalde onderwerpen die je graag van een kind wil weten, maar ik merk ook dat ik krampachtig aan dit formulier vasthoud. Dit is de afspraak van de school en hier moet ik antwoord op hebben. Dit moet namelijk straks ingevuld zijn.

Kom ik dan echt tot een gesprek? Of is dit meer een interview? Ga ik de diepte in?

Heel veel vragen komen in mij op bij het zien van dit formulier en het voeren van gesprekken met behulp van dit formulier. Ik merk dat dit niet bij mij past. Zal dit bij mijn collega's ook zo zijn? Voert iedereen slaafs zijn/haar gesprekken met dit formulier omdat dit zo afgesproken is of geven mijn collega's hier hun eigen draai aan? Is dit formulier de beste manier om met een kind in gesprek te gaan of zijn er andere manieren die misschien beter werken/ dieper gaan?

Wat is mijn gewenste situatie?

Hoe zou ik het dan wel graag willen zien? Dat is dan natuurlijk een logische volgende vraag? En daar is niet echt makkelijk antwoord op te geven. Wel zou ik graag een manier willen vinden van gesprekken voeren met kinderen die bij mij past. Ik merk dat het formulier die ik nu gebruik niet bij mij aansluit.

Ook zou ik graag de gesprekstechnieken beheersen om een goed gesprek te kunnen voeren. De vaardigheden die nodig zijn om de diepte in te gaan wanneer dit nodig is. Ik wil dat kinderen zich zo op hun gemak voelen bij mij, dat ze zich openstellen. Dat ze mij in vertrouwen nemen en bepaalde informatie toevertrouwen.

Geen enkel kind is hetzelfde, dus ik wil ook meerdere technieken beheersen, meerdere

tactieken hebben om kinderen aan het praten te krijgen. Ik zou het geweldig vinden dat een kind die absoluut niet van praten over zichzelf houdt, toch zich openstelt naar mij door mijn manier van in gesprek gaan met het kind. Dat betekent dat ik echt moet leren luisteren, kijken en zwijgen. Dat zou voor mij de ideale situatie zijn.

Observatieverslag 1

Ik weet hoe een kindgesprek er bij mij uitziet en dat ik daar niet tevreden over ben, maar ik weet niet hoe mijn collega's dit aanpakken en of zij er tevreden mee zijn. Daarom maak ik een enquête over de huidige situatie.

Hier een analyse van de ingevulde enquêtes van mijn collega's:

- Ik merk dat bij al mijn collega's een voorkeur is voor spontane gesprekken met kinderen. Dit doen ze liever dan de geplande kindgesprekken zoals eigenlijk jaren geleden op deze school is afgesproken. Ze kijken naar de situatie in de klas, op het plein, interactie omtrent samenwerken, noem maar op. Dat gebruiken zij als aanleiding om een gesprek aan de knopen met een kind. Bijna niemand plant de gesprekken. Ze voelen dan 'nep' en 'verplicht'. En dan hebben we het niet alleen over de leerkracht, maar ook over het kind. Wanneer een kind met de leerkracht uit de klas gaat om een gesprekje te voeren, in een ander kamertje gaat zitten, dan voelt dat voor een kind als erg officieel. En wanneer een leerkracht dan ook nog een formulier voor zich heeft liggen waar alle informatie op wordt geschreven die je als kind deelt, dan wordt de motivatie tot een goed gesprek eigenlijk per direct gehalveerd. Uitzonderingen daargelaten natuurlijk. Wanneer ik naar mijzelf kijk, zou ik daar ook niet echt om staan te springen. Je bent dan te veel bezig met wat ga ik wel of niet vertellen, want alles wordt genoteerd. Ik zou dan ook te veel gefocust zijn op wat er opgeschreven wordt door de leerkracht. In de klas heb ik een aantal kinderen hierover vragen gesteld, gewoon tussen neus en lippen door. Kinderen beamen wat wij als leerkrachten denken. Ze voelen zich dan niet 'veilig' genoeg om bepaalde informatie te vertellen. Ze houden het dan oppervlakkig.
- Ondanks dat mijn collega's de gesprekken niet plannen, vinden wij allemaal dat gesprekken met kinderen voeren erg waardevol is. Je vergroot de band met de kinderen, de kinderen voelen zich gezien en gewaardeerd, noem maar op. Je krijgt als leerkracht veel meer inzicht in het kind en dit kan je als leerkracht helpen met je aanpak in de klas.
- Een aantal collega's zijn tevreden over hun eigen kwaliteiten in gespreksvoering en anderen denken dat ze aan vaardigheden nog wat kunnen leren. Ik deel de mening van de laatste groep. Dat wil niet zeggen dat ik en mijn andere collega's niet in staat zijn om een gesprek te voeren, maar wij denken dat hier nog veel in te leren valt en dat het een proces is. De vaardigheden om een gesprek te voeren die zijn er wel, maar de achterliggende informatie mist om enkele gesprekken tot een succes te maken ontbreekt.
- Het gebruiken van het formulier is ook bij de collega's verschillend. Sommige gebruiken het echt als houvast voor een gesprek, maar meer omdat ze denken dat dit per se ingevuld moet worden. Wanneer ik dieper in gesprek ga met die collega, gebruikt ze die vooral omdat ze denkt dat het moet. Daar kan ik mijzelf in terugvinden. Ik ben vrij nieuw in dit team en dacht altijd dat het 'moest'. Andere collega's gebruiken het formulier eigenlijk nooit, maar bedenken wel van tevoren waar ze het over willen hebben. Het formulier voelt bij enkelen aan als het verplicht afwerken van een lijstje en haalt de spontaniteit van een gesprek eraf.
- Er zijn ook een aantal kritische noten wat betreft het formulier. Vooral het stukje situatie thuis roept bij collega's vragen op. Een ander vindt de taal voor jonge

kinderen niet geschikt. De term 'prestaties' kan ook anders geformuleerd worden. En als laatste wordt er ruimte gemist waar je iets kan schrijven als het kind met eigen inbreng komt.

- De meeste collega's geven aan dat het werken met het formulier niet bij ze passen. Ze voelen zich te veel 'geleid' door het formulier, het spontane van het gesprek gaat eraf.

Theorieonderzoek

De psychosociale ontwikkelingen van kinderen.

Geen enkel kind is hetzelfde. Daarom zal ook geen enkel gesprek op exact dezelfde manier gevoerd worden. Bij elk kind zijn de voorwaarden voor een goed gesprek anders. Zeker wanneer je kijkt naar verschillende leeftijden. Het is daarom belangrijk om te weten waar een kind in zijn ontwikkeling zit voordat je aan een gesprek begint. Hieronder zal de psychosociale ontwikkeling van kinderen uitgelegd worden, verdeelt in de volgende leeftijden:

- ❖ Kinderen van 4 tot 6 jaar
 - ❖ Kinderen van 6 tot 8 jaar
 - ❖ Kinderen van 8 tot 10 jaar
 - ❖ Kinderen van 10 tot 12 jaar
- Van vier tot zes jaar
- In deze periode zijn kinderen bezig met hun fysieke en sociale omgeving uit te breiden. Ook zijn ze druk bezig met het vervolmaken van de taal. Met deze leeftijd gaan ze naar school en dan komt de ontwikkeling niet meer alleen van binnenuit, maar wordt het de kinderen aangeleverd. Tempo en manier van leren wordt door de school bepaald. De eerste twee jaar gaat het nog rustig en leren de kinderen spelenderwijs sociale rollen. De zogenaamde doen-alsof spelen.

Een kind leert in deze periode partnerschapsgedrag. Dat wil zeggen een kind steeds vaker met een ander speelt, omdat ze elkaar kennen en wat van elkaar weten. Ze beginnen emotioneel wederzijdse intimiteit te ontwikkelen.

- 8 -

Van vier tot zes jaar maken de kinderen ook een sprong in de motorische ontwikkeling. Kinderen zijn erg actief en zijn het liefst de hele dag in beweging. De sociale codes beginnen ze nu ook te leren.

Voor deze periode denken kinderen nogal egocentrisch. Oftewel alleen wat voor henzelf belangrijk is. Dat neemt in deze periode sterk af. Door vriendschappen leert een kind empathie. (het kind leert, door de vriendschap de wereld van een ander kennen) Wat wel nog sterk aanwezig blijft is het animatisch denken (alles is van leven beziel) en het magisch denken (de wereld wordt geregeerd door magische krachten)

Kinderen in de leeftijd van vier tot zes nemen uitspraken van volwassenen vaak letterlijk. Ze hebben nog een beperkt begrip, een onvolledige kennis van de taal en een gebrekkig abstract talig denken.

Het geheugen van een kind tussen de vier en de zes is beter dingen in ruimte onder te verdelen dan in tijd. Tijd is voor kinderen nog een te abstract begrip.

Wanneer je met een kind een herinnering wil bespreken dan kun je dat het best doen met voorwerpen. Daar is een kind van deze leeftijd beter in, dan het gebruik van woorden. Een kind zal ik een gesprek ook weinig details noemen in een vrije reproductie (vrij vertellen zonder sturing door een volwassene). Wanneer je dit wilt weten zul je

moeten doorvragen om dit te stimuleren.

Van vier tot zes zijn kinderen voornamelijk lust gestuurd. Ze zijn erg gericht op beloning en straf, dus ze zijn erg gevoelig voor voorbeeldgedrag en strafontwijkend gedrag.

- Van zes tot acht jaar
Hier maken de kinderen een grote sprong in hun cognitieve ontwikkeling. Kinderen rond de leeftijd van 7 jaar maken een flinke groei. Ze leren lezen en schrijven (alfabetisering), ze krijgen een dieper inzicht in begrippen, er ontstaat een toenemende integratie van de hersenen (meerdere hersengebieden gaan samenwerken) en het korte termijn is nu volgroeid/ het lange termijngeheugen gaat steeds meer toenemen. Daarom noemen ze dit de scharnierleeftijd.

Een kind in deze periode maakt een intellectuele ontwikkeling. Het kind gaat steeds meer begrijpen en verdiepen. Een gesprek voeren met kinderen van deze leeftijd kan meer diepgang aan.

Kinderen in deze leeftijd ontwikkelen nu ook een schaamtegevoel. Dit kan ervoor zorgen dat ze minder snel iets willen toegeven, zich open willen stellen omdat ze zich ergens voor schamen.

Herinneringen van voor het zevende jaar gaan grotendeels verloren. Ze kunnen zich een wereld zonder het lezen en schrijven moeilijk meer voorstellen.

- Van acht tot tien jaar
Kinderen krijgen in deze leeftijd steeds meer besef van de wereld. Ze zijn zich steeds beter bewust van zichzelf en hun plek in deze wereld. Daarbij komt helaas ook kijken dat kinderen rond deze leeftijd faalangst en een minderwaardigheidsgevoel kunnen ontwikkelen. Ze zijn hier dan extra gevoelig voor. De onderlinge concurrentie met leeftijdsgenoten zal dit nog meer versterken. Wat door een schoolse situatie vaak versterkt wordt.
Zekere spanningen op school kunnen leiden tot positieve faalangst (goed je best willen doen), maar wanneer de spanning te groot is, kan dit leiden tot negatieve faalangst.

Bij deze (mogelijke) nieuwe gevoelens komt ook nog kijken dat kinderen met deze leeftijd steeds gevoeliger worden voor afkeuring. Niet alleen van leeftijdsgenoten, maar ook van volwassenen. Ze worden hier steeds bewuster van.

Het lange termijngeheugen van kinderen wordt hier steeds groter. Kinderen zijn steeds beter in staat om strategieën toe te passen (bijvoorbeeld ezelsbruggetjes gebruiken).

Kinderen in deze leeftijd gaan de 'codes' voor gesprekken steeds beter begrijpen en zijn dan nu ook minder gevoelig voor suggestieve vragen. Wel gaan kinderen door hun gevoeligheid voor faalangst en minderwaardigheidsgevoel details verzinnen bij een verhaal. Ze gaan dingen verzinnen om de andere de plezieren. Ze willen tegemoetkomen aan de verwachtingen van volwassenen.

Een kind in deze leeftijdsfase zal beter in staat zijn verbanden en symboliek te begrijpen. Grapjes maken of figuurlijk taalgebruik kunnen hier steeds beter begrepen worden. Natuurlijk moet je hier altijd voorzichtig mee blijven!

- Van tien tot twaalf jaar

In deze leeftijdsfase vindt de groeispurt plaats. Die vaak gevolgd wordt door de prepuberteit. Bij meisjes zal dit eerder gebeuren dan bij jongens.

In de periode van tien tot twaalf jaar zijn kinderen vooral bezig met het vormen van een sociale identiteit. (Het onderzoeken van de mening van zijn/haar omgeving) Ze zullen in deze leeftijd dus erg druk zijn met het sluiten van vriendschappen en het uitdelen van gunsten. De psychologische identiteit zal hierop volgen in de puberteit. (Het onderzoeken van de eigen mening over zichzelf).

Door het willen sluiten van vriendschappen zijn ze in deze leeftijdsfase erg gevoelig voor het gedrag van hun leeftijdsgenoten en hun beoordeling. Ze willen zichzelf gaan onderscheiden om een positieve beoordeling van hun leeftijdsgenoten te krijgen. Ze willen graag aardig gevonden worden. (Positieve sociale identiteit)

Jongens gaan meer met jongens om, meisjes meer met meisjes. Ook is er in deze leeftijd een groeiende interesse naar de technische en emotionele kant van seksualiteit.

Het langetermijngeheugen is op deze leeftijd grotendeels ontwikkeld. Ze gaan steeds beter begrijpen hoe het geheugen werkt (metageheugen).

In deze leeftijd zal de interesse voor volwassenen op de achtergrond raken. Er is weinig motivatie om met volwassenen om te gaan. Maar ze gaan wel idolen vormen. (sport, muziek) Onafhankelijkheid is een steeds belangrijker begrip.

Er is hier sprake van een paradoxe intimiteit. De tederheid en geborgenheid van de vorige fasen hebben ze niet meer nodig, maar ze beheersen ook nog niet de mogelijkheden van volwassenen. Kinderen zijn hierdoor nog erg fysiek in het proberen problemen op te lossen.

Voor meer informatie en praktische voorbeelden uit de praktijk bij elke fase verwijs ik je door naar het boek *Luister je wel naar mij?* Van Martine Delfos.

Communicatievoorwaarden

Wanneer je de fases van de psychosociale ontwikkeling weet is de volgende stap de communicatievoorwaarden. Een gesprek tussen een volwassene en een kind heeft een verschil in machtsverhouding. Wanneer je niet voldoende aan de voorwaarden denkt/houdt, dan loop je het risico een gesloten gesprek te voeren. En je doel is altijd een open gesprek. Gesprekken met kinderen van voor de leeftijd van 14 kun je gesprekken verwachten die 'van de hak op de tak' springen. Voor volwassenen is dit lastig, maar voor kinderen heel normaal.

Bij een gesprek gaan volwassenen heel snel invullen. Door middel van verkeerde vraagstelling doel je naar een bepaald antwoord. Misschien wel een heel ander antwoord dan het kind eigenlijk wil vertellen. Invullen is vaak goed bedoeld, maar aanvoelen is veel belangrijker. Respect voor het kind en wat het wil zeggen of juist niet wil zeggen. Ga uit van verwondering in plaats van alwetendheid. Iets wat je denkt te constateren kan compleet verkeerd zijn. De juiste manier van vragen stellen is dan belangrijk.

Om een goed gesprek te kunnen voeren met kinderen, maar natuurlijk ook met volwassenen moet je bewust zijn van de communicatievoorwaarden. Hieronder worden de tien voorwaarden behandeld:

Communicatie voorwaarden

- Ga op dezelfde (oog)hoogte zitten als het kind
- Kijk naar het kind terwijl je spreekt
- Verwissel het wel en niet maken van oogcontact. Kijk soms bijvoorbeeld even naar het kind zijn kleren.
- Stel het kind op zijn of haar gemak
- Luister naar wat een kind te zeggen heeft
- Laat met behulp van voorbeelden zien, dat wat het kind zegt, effect heeft.
- Maak het kind duidelijk dat hij of zij moet vertellen wat hij of zij wilt, omdat je het niet weet als het kind het niet verteld.
- Probeer tijdens het gesprek, spelen en praten te combineren. Als het kind wat te doen heeft, voelt het zich minder snel ongemakkelijk.
- Signaleer dat je het gesprek afbreekt en later voortzet, wanneer je merkt dat het kind afhaakt.
- Wanneer je een moeilijk gesprek hebt gehad, zorg dan dat het kind tot zichzelf kan komen. Even rustig wat gaan eten bijvoorbeeld.

Gesprekvoering - Vraagstelling - Reactie - MII

1. Ga op dezelfde (oog)hoogte zitten al het kind

Een verschil in hoogte heeft invloed op de communicatie. Iemand die groter is, hoger zit zal sneller een leidende rol nemen/ de verantwoordelijkheid nemen. Iemand die kleiner is, zal vaker de luisteraar zijn en zich afhankelijk opstellen.

Wanneer we willen dat een kind iets aan ons vertelt en verantwoordelijkheid voor het gesprek ervaart, dan zullen we ons, in lichaamshouding en attitude, bescheiden en lager moeten opstellen dan het kind. Gelijkaardigheid is belangrijk.

2. Kijk naar een kind terwijl je spreekt

Non-verbale communicatie is belangrijk. Kijk daarom naar een kind, om te zien wat er in het kind omgaat. Non-verbale signalen zijn vaak betrouwbaarder dan verbale. Kinderen hebben een korte spanningsboog bij gesprekken met volwassenen of hebben een gebrek aan motivatie bij een gesprek (zeker wanneer dit door de leerkracht is geïnitieerd). Daarom is het belangrijk non-verbaal te laten zien dat je oprecht geïnteresseerd bent.

**Goede motivatie:* luisterende houding, lichaamshouding meer rechtop, vrolijk alerte blik en houding, het lichaam is naar de spreker gericht, geïnteresseerde blik, gretigheid om te spreken.

**Tanende motivatie:* rusteloze houding, het hoofd is van de spreker afgewend, weinig alerte blik en houding, gekromde lichaamshouding, wachtende houding,

weinig neiging tot spreken.

**Liegen*: meer oogknipperen, pupilverwijding, verhoging, luider worden van de stem, sneller spreken en meer aarzelingen bij spreken.

**Fantaseren*: minder contact met luisteraar, meer in zichzelf gekeerde houding, meer voor zichzelf uit praten, minder in dialoog

**Angst*: rusteloze houding en bij sterke angst een wat bevroren houding, van de spreker afgewend maar steeds een snele blik naar gesprekspartner ter controle, gekromde lichaamshouding, zweetafscheiding, moeite met spreken in de zin van gaan hakkelen en vermijden van spreken.

3. Alterneer het wel en niet maken van oogcontact met een kind terwijl je spreekt
Regelmatig oogcontact is belangrijk voor het vertellen van een verhaal, maar een positief contact zonder oogcontact kan het hardop denken bevorderen. Wanneer de gesprekspartners naast elkaar zitten of staan, kan het kind vaak langer achter elkaar zijn of haar verhaal vertellen, dan wanneer het tegenover de volwassene zit. Zet kinderen dan aan een activiteit die geautomatiseerd is en geen concentratie vereist. Kinderen gaan dan meer associatief hun eigen verhaal vertellen. De concentratie is sterker naar binnen gericht en wordt niet onderbroken voor verbale of non-verbale activiteit van de ander. (“hardop denken”)

4. Stel het kind op zijn of haar gemak
Wanneer je wilt dat iemand zich bij een gesprek zich op zijn/haar gemak voelt is de beste manier hem/haar zich veilig te laten voelen. Dit werkt bij kinderen én bij volwassenen. Wanneer iemand zich echt op zijn/haar gemak voelt kan er pas echt een gesprek gevoerd worden.
Je veilig voelen is je gewaardeerd voelen. Bij jongens en meisjes is gewaardeerd voelen verschillend. Bij jongens is dit meer extern gericht. Bijvoorbeeld spierkracht, trucje die ze kunnen, getoonde kwaliteit. Bij meisjes is dit meer intern gericht. Bijvoorbeeld aardig en lief gevonden worden.
warmte, respect en echtheid laten volwassenen en kinderen zich op hun gemak voelen.

5. Luister naar wat een kind zegt
Het gevaar van een gesprek met een kind die door een volwassene is geïnitieerd, is dat de volwassene vaak alleen aandacht heeft voor het onderwerp dat de volwassene wil bespreken. Een kind heeft zijn eigen verhaal en wil die ook graag vertellen. Volwassenen hebben dan snel de neiging niet goed naar een kind te luisteren en zijn eigen ‘agenda’ door te drukken. Het risico hiervan is dat er machtsverschil ontstaat, kinderen niet meer actief aan het gesprek deelnemen omdat ze wachten tot ze zelf hun verhaal kwijt kunnen. Ze gaan zich dan aan het gesprek onttrekken.

Wanneer de motivatie voor een gesprek tussen twee mensen niet duidelijk afgestemd is dan kan een kind d.m.v. ‘passief verzet’ afhaken. De volgende opsomming zijn tekenen dat er niet goed afgestemd is:

*Het kind doet alsof het je niet hoort (oostindisch doof)

*Het kind concentreert zich niet op het gesprek maar op een andere activiteit

*Het kind neemt een wachtende houding aan

*Het kind neemt niet actief deel aan het gesprek

*Het kind antwoordt kort en mat

*Het kind kijkt weg

*Het kind loopt weg

Motivatie voor een gesprek is belangrijk. Wanneer je wilt dat het kind een langere spanningsboog voor een gesprek heeft, zal het kind ook zelf zijn verhaal mogen vertellen. En dan moet de volwassene oppassen dat zijn/haar spanningsboog niet te kort is.

6. Laat met behulp van voorbeelden zien dat wat het kind zegt, effect heeft.

Elk mens, dus ook kinderen, wil graag uniek zijn. Een speciale plaats hebben.

Wanneer je in gesprek bent met een kind moet je een kind laten weten dat wat hij/zij vertelt nut heeft, effect heeft. Dat het jou helpt met het begrijpen van een situatie of met het begrijpen van het kind. Een kind, zeker een jong kind zal dit niet zelf inzien.

7. Vertel het kind dat het je moet zeggen wat het vindt of wil, omdat je het niet weet als het kind het je niet vertelt

Kinderen (vooral jonge kinderen) hebben de indruk dat volwassenen almachtig en alwetend zijn. Ze denken dat volwassenen wel weten hoe een kind zich voelt of hoe het denkt. Het is erg belangrijk om aan kinderen aan te geven dat je niet alles weet. En dat zij het je moeten vertellen.

8. Probeer spelen en praten te combineren

Zoals al eerder vertelt hebben kinderen een kortere spanningsboog. Ook is bij jonge kinderen de motivatie voor een gesprek kleiner dan bij volwassenen. Zeker wanneer de volwassene het gesprek heeft geïnitieerd. Een gesprek betekent al snel lang stilzitten. Bij (jonge) kinderen stromen er veel 'snelle' stoffen door het lichaam en wanneer deze niet omgezet worden tot bewegen kan dit gevoelens van spanning en zelfs angst veroorzaken. Terwijl dit misschien in het gesprek niet eens aan de orde hoeft te zijn.

Kinderen zijn beter in staat meerdere dingen tegelijk te doen. Door spel kan hun motivatie groter zijn en daarmee gelijk hun concentratie.

Als kinderen mogen spelen creëert dit gelijk een prettige sfeer en voelen kinderen zich veiliger in een gesprek. Kinderen tot zeker een jaar of acht ervaren leren als een spel (Delfos, 2004b) en zal daarom in een gesprek met spel beter functioneren.

Voor volwassenen is een gesprek voeren in combinatie met een activiteit lastiger dan voor een kind. Dit kun je tijdens een gesprek met een kind ook bespreekbaar maken. Even kort samenvatten, aangeven dat jij niet zo goed twee dingen tegelijk kunt, het kind het laten herhalen en dan vervolgens weer doorspelen. Voor kinderen is het ook gelijk fijn om te ervaren dat een leerkracht ook iets moeilijk vindt.

Wat voor activiteit je met een kind doet verschilt per kind, sekse, seizoen, mode etc.

Tot ongeveer 8 jaar zal een activiteit die minder fysiek is prettig zijn, daarna vinden kinderen dit juist wel prettig. Is knikkeren mode, dan kun je daarvoor kiezen wanneer dat interesse voor is etc. Wel moet je tijdens de activiteit in de gaten blijven houden dat het gesprek niet ondergeschikt aan de activiteit wordt. Dit gaat ten koste van het gesprek. Het praten moet dan gedoseerd worden en verschoven worden naar momenten wanneer de activiteit minder belangrijk is. Of je geeft aan dat het kind 'zo

druk bezig is, maar dat het vergeet dat....'

9. Signaleer dat je het gesprek afbreekt en later zal voortzetten wanneer je merkt dat het kind afhaakt

Een gesprek kan voor kinderen heel erg intensief zijn en een kind kan het gesprek daarom om verschillende redenen afbreken. Het kan er snel emotioneel genoeg van hebben. Dit betekent niet een gebrek aan belangstelling. Je kan dan voorstellen even iets anders te doen of het gesprek op een ander tijdstip te vervolgen.

10. Wanneer je een moeilijk gesprek hebt gehad, zorg dan dat het kind daarna tot zichzelf kan komen

Na een moeilijk gesprek heeft een volwassene tijd nodig om dit te laten bezinken. Dit is voor kinderen niet anders. Plan daarom een gesprek nooit zo dat een kind na het gesprek niet tot zichzelf kan komen. Wat wel kan is voor een pauze of voor de gym.

Elk kind is anders en elk kind komt op een andere manier tot zichzelf. Een kind kan dit het liefst alleen willen doen (opluchting en de behoefte het te vergeten) of juist contact nodig hebben (behoefte aan troost, voelen dat er nog om hem gegeven wordt). En dit kan weer verbaal (praten over koetjes en kalfjes) als non-verbaal (d.m.v. aanraking).

Metacommunicatie

Naast communicatievoorwaarden heb je met het voeren van gesprekken ook nog te maken met metacommunicatie (communiceren over communicatie).

Dit wordt vaak tijdens een gesprek vergeten, maar is net zo belangrijk, als niet belangrijker. Wanneer metacommunicatie ontbreekt, dan kun je bijna niet meer spreken van een goede gespreksvoering. Metacommunicatie is namelijk een fundamenteel onderdeel. Dus daarom worden hieronder ook de zeven metacommunicatie voorwaarden uitgelegd:

- 14 -

Metacommunicatie

- Communiceren over communiceren
 - Ongeschreven regels voor een gesprek
- Maak het doel van het gesprek duidelijk.
- Laat een kind weten wat je intenties zijn.
- Laat een kind weten dat je feedback nodig hebt.
- Laat een kind weten dat het mag zwijgen.
- Probeer te benoemen wat je voelt en volg wat je voelt. Volg je intuïtie.
- Nodig het kind uit zijn of haar mening over het gesprek te geven.
- Maak metacommunicatie een vast onderdeel van je communicatie.

Gespreksvoering - Vraagstelling - Reflectie - M

Metacommunicatie is communicatie over de communicatie. Voor kinderen zijn de regels van een goed gesprek niet altijd even duidelijk. Daarom is het belangrijk om met

metacommunicatie duidelijk te maken waarom er een gesprek gevoerd gaat worden en wat je ervan verwacht.

1. Maak het doel van het gesprek duidelijk

Wanneer je in gesprek gaat met een kind doe je dit met een duidelijk doel, er is een reden voor. Je hebt dan als initiatiefnemer een voorsprong. Om gelijkwaardigheid te creëren is het belangrijk om vooraf het doel duidelijk te maken. Ook tussendoor wanneer je een nieuw onderwerp aankaart is het belangrijk dit aan te geven waarom, of wanneer je van het onderwerp afdwaalt weer aangeven waar het gesprek om gaat om weer terug naar de orde van het gesprek te gaan.

Het is belangrijk dat een kind weet wat er van hem of haar verwacht wordt en dat er geen 'goede' of 'foute' antwoorden zijn. Dit stelt een kind gerust en kan eventuele spanningen voor het gesprek wegnemen.

2. Laat een kind weten wat je intenties zijn

Wanneer je een gesprek voert heb je vaak een doel. Maar er zijn ook subdoelen, zoals persoonlijke intenties en emotionele intenties. Ook deze doelen zijn belangrijk te delen voor je aan een gesprek begint. Het verwoorden van (goede) bedoelingen zal de motivatie voor het gesprek verhogen en eventuele spanningen wegnemen/verlagen. Ook wanneer je merkt dat een gesprek moeizaam verloopt is het een 'gouden regel' om weer deze goede bedoelingen terug te pakken.

3. Laat een kind weten dat je feedback nodig hebt

Kinderen zien volwassenen vaak als almachtig en weten vaak niet dat wij ook feedback nodig hebben. De regels van gespreksvoering zijn bij kinderen minder duidelijk dan bij volwassenen. Het is daarom van belang dat je bij kinderen aangeeft dat jij ook graag feedback wilt hebben. Dan kan verbaal door te zeggen wat ze ervan vinden, maar ook non-verbaal. Een knikje of oogcontact. Dit hebben wij als volwassenen nodig om te zien of kinderen gehoord hebben wat je zegt, of dat ze het eens zijn met wat wij op dat moment vertellen.

4. Laat een kind weten dat het mag zwijgen

Mensen hebben vaak moeite met stiltes. Wij hebben de neiging zelf de stiltes (onterecht en onjuist) in te vullen. Terwijl stiltes vele betekenissen heeft en soms zelfs noodzakelijk zijn. Een kind kan een stilte laten vallen om goed te verwerken wat er gezegd of gevraagd is, het door te laten dringen en een reactie op te laten komen. Een korte stilte kan uitnodigend zijn, een lange stilte kan het gesprek doen vastlopen (Lang en Van der Molen, 1998)

Een stilte kan behalve het bovenstaande ook betekenen dat het kind niet wil antwoorden of reageren. Het is daarom belangrijk dit altijd te controleren. En dat het voor een kind ook duidelijk is dat het niet hoeft te reageren, het mag ook zwijgen. Je accepteert dit en bent niet teleurgesteld.

Om open te staan voor het zwijgen van een kind is het belangrijk om ook zelf stil te staan en bewust te zijn van het eigen zwijgen, de verschillende vormen en de redenen ervoor. Er is namelijk een groot verschil tussen zwijgen uit verzet en het zwijgen vanuit spanning of belangstelling.

5. Probeer te benoemen wat je voelt en volg wat je voelt

Een mens wordt gedreven voor intuïtie. Bij een gesprek is het heel erg belangrijk om die goed te volgen. Onzekerheid over je intuïtie kan het risico met zich meebrengen dat je fouten maakt. Een voorbeeld hiervan is een gevoel dat je een arm om iemand heen wil slaan. Dit is iets intuïtiefs. Maar soms is er twijfel of je dit nu wel moet doen. Doe het dan niet en doe het verbaal door te zeggen: "In gedachten heb ik even een arm om je heen gedaan." Vaak kun je dan aan een reactie zien of ze hier non-verbaal ook behoefte aan hebben.

6. Nodig het kind uit zijn of haar mening te geven over het gesprek

Kinderen kunnen heel goed hun mening geven. Dit kan voor een gesprek heel waardevol zijn en inzicht geven over hoe het kind het gesprek heeft beleefd. Je moet dan wel open staan voor positieve én negatieve meningen. Wanneer een kind in een vraag merkt dat je hier niet voor open staat, loop je het risico sociaal wenselijke antwoorden te krijgen. Je moet dan ook niet suggestieve, open vragen stellen. Ook moet je in de gaten houden dat een gevraagde mening geen loyaliteitsconflict oproept. Dit kan schadelijk zijn voor een kind en niet ten goede komen voor het gesprek of eventuele volgende gesprekken.

7. Maak metacommunicatie een vast onderdeel van de communicatie

Metacommunicatie is een fundamenteel onderdeel van een goede en vruchtbare communicatie. Daarom zou het een vast onderdeel moeten zijn van een gesprek. Metacommunicatie kan erg opluchten en ruimte scheppen.

Opbouw van een gesprek

Een (interview) gesprek moet altijd aan vier fasen voldoen om een volwaardig gesprek te zijn. In ander soort gesprekken, denk aan hulpverleningsgesprekken zullen enkele onderdelen niet of minder aan de orde zijn. Hieronder een uitleg van elke fase:

1. De voorbereiding

Gesprekken met kinderen ontstaan vaak spontaan waardoor de voorbereiding niet aan de orde is. Maar wanneer je van tevoren een gesprek plant is het van belang dat je voorbereiding goed in orde is. Dit zal het gesprek bevorderen.

Warmte en respect in een gesprek brengen meer nuttige informatie naar boven in een gesprek. Daarom is de juiste houding en gemoedstoestand van de interviewer noodzakelijk. Een mentale voorbereiding hoort hierbij. Wanneer je als interviewer meer bezig is met het belang van een kind, dan met zijn eigen belang, zal meer bij een kind bereiken. Wanneer je van tevoren bang bent dat een kind niet met je zal willen praten, dan heb je ook meer kans hierop. Ervan uit gaan dat een kind waarschijnlijk blij zal zijn dat hij/zij iets met jou mag delen in het gesprek, zal meer vruchten afwerpen. De volwassene verplaatst zich hierdoor meer in de wereld van het kind en zal daarom beter de signalen van een kind opvangen en beter bij het kind aansluiten.

Soms is het goed om inhoudelijk van tevoren goed voorbereid te zijn, maar in eerste instantie is de attitude waarmee je het gesprek ingaat net zo belangrijk.

Wanneer je bepaalde informatie van een kind wilt krijgen, kom je al gauw in een interview gesprek uit. Dan moet je van tevoren vragen opstellen. Dan is het ook van belang dat je deze vragen meerdere keren voor het gesprek al doorneemt. De eerste keer is om zelf kennis van je vragen te hebben, de tweede keer is om te bedenken wat deze vragen voor het kind zou kunnen betekenen en vervolgens neem je de vragen nog een keer door zodat je de vragen goed in je hoofd hebt. Vooral de eerste vragen zijn belangrijk goed te kennen, zodat je in de startfase van het gesprek je aandacht vooral aan het kind kunt spenderen om goed contact te kunnen maken.

Wanneer je een idee hebt welke kant het gesprek op zou kunnen gaan dan kun je ook al doorvraagmogelijkheden noteren.

De plek van het gesprek is ook van belang. Soms is het beter dat je van tevoren een plek kiest waar het gesprek zal plaatsvinden. Een plek waar je ongestoord met een kind kan praten.

Je kan er ook voor kiezen om het kind een plek uit te laten kiezen. Zij kiezen dan vaak voor een plek waar ze zichzelf het prettigst voelen en dat kan weer voordelig zijn. Wel moet je er rekening mee houden dat een kind niet altijd alle kennis heeft en hierdoor misschien een onhandige plek kiest.

Soms is het nodig om materiaal bij een gesprek te hebben. Zorg er dan voor dat de materialen ook echt beschikbaar zijn ten tijde van het gesprek. Vraag je ook goed van tevoren af of het materiaal echt een bijdrage aan het gesprek zal zijn of dat het juist je gesprek op een negatieve manier zou kunnen beïnvloeden.

Zie afbeelding # op de volgende bladzijde voor een overzicht van een voorbereiding voor een gesprek.

2. De introductie (jezelf en het gesprekskader)

Het belangrijk om te weten of het kind dit gesprek überhaupt wel wil voeren. Een kind zal dit tegen een volwassen persoon niet zo snel zeggen, maar zullen passief verzet uiten. Daarom is het belangrijk dit voorafgaand aan het gesprek te vragen. Zo voelt het kind zich medeverantwoordelijk. Maar misschien is het kind nog niet klaar voor het gesprek en wil het juist op een later tijdstip wel het gesprek voeren.

Wanneer je een gesprek aangaat met een kind die je niet kent is de eerste stap natuurlijk jezelf voorstellen. In een schoolse situatie zal dit niet snel het geval zijn. Wel is het altijd belangrijk het doel van het gesprek duidelijk te maken. Een gesprek dat door een leerkracht is geïnitieerd kan spanningen bij kinderen opwekken, wat het gesprek niet positief beïnvloed.

Wanneer het gesprek gewenst is en je hebt het doel/aanleiding van het gesprek bekend gemaakt is het goed om van tevoren te vertellen hoe lang het gesprek ongeveer zal gaan duren en wat er met de informatie van het gesprek wordt gedaan. Dit schept een vertrouwensband met het kind.

Soms kan het handig zijn dat je tijdens een gesprek wat opschrijft of dat je een geluidsopnamen maakt, zodat je het kan terugluisteren. Wanneer je één van beide doet is het goed dit van te voren aan te geven en uit te leggen waarom. Bijvoorbeeld dat je niet

alles zo snel en goed kan onthouden en dat je daarom wat schrijft of het gesprek opneemt. Geef dan ook duidelijk aan wie het te lezen of te horen krijgt. Anders loop je het risico dat kinderen bepaalde informatie niet zullen delen.

Afbeelding #

Voorbereiding voor een gesprek		
<i>(spontaan) open vraaggesprek</i>	<i>Interview</i>	<i>Hulpverleningsgesprek</i>
<ul style="list-style-type: none"> • Wil het kind een gesprek? • Is dit een 'gevoelig' gesprek voor het kind? • Moet ik het gesprek in deze situatie afmaken of een vervolg arrangeren? • Is er een vertrouwde ruimte om het gesprek te voeren? • Kan het kind na het gesprek zich eventueel uitleven? 	<ul style="list-style-type: none"> • Heb ik een recorder en doet hij het? • Heb ik een blocnote en een pen? • Heb ik de vragenlijst? • Heb ik materiaal waarmee ik eventueel met het kind kan spelen? • Is er een vertrouwde ruimte om het gesprek te voeren? • Ben ik voldoende vertrouwd, bekend met de vragen? • Kan het kind na het gesprek zich eventueel uitleven? 	<ul style="list-style-type: none"> • Wil het kind dit gesprek? • Wil het kind dit gesprek alleen voeren of met een ander erbij? • Heeft het kind hierover al eens met een ander gesproken? • Kan het kind in loyaliteitsconflicten komen met zijn of haar ouders met betrekking tot het onderwerp? • Is er materiaal om met het kind te spelen? • Is er een vertrouwde ruimte om het gesprek te voeren? • Kan het kind na het gesprek zich eventueel uitleven?

Per soort gesprek is het ook verschillende wie de onderwerp van het gesprek bedenkt en of je als volwassenen een kind helpt wanneer hij/zij er niet uit komt. Ook moet bij bepaalde gesprekken duidelijk zijn dat er geen 'goede' of 'foute' antwoorden zijn. Je wil graag de mening van een kind weten en dan is er nooit iets fout.

Zorg ervoor dat voor je het gesprek begint dat het gesprek op een informele manier plaatsvindt. Het kind gaat het meest jou als volwassene iets vertellen wanneer hij/zij zich helemaal op haar gemak voelt. Het is aan de volwassene de taak om het kind zich zo prettig mogelijk te laten voelen. Warmte en respect zijn hier weer twee belangrijke aspecten. Zie afbeelding \$ voor een overzicht voor de introductie voor het gesprekskader.

Afbeelding \$

Introductie voor het gesprekskader		
<i>(Spontaan) open vraaggesprek</i>	<i>Interview</i>	<i>Hulpverleningsgesprek</i>
<ul style="list-style-type: none"> • Expliciet maken wie de onderwerpen bepaalt. • Duidelijk maken dat je de mening van het kind wilt weten. • Duidelijk maken dat je alleen helpt als het kind er zelf niet uitkomt. • Duidelijk maken of je al dan niet wilt hulpverlening • Uitleggen wat de mate van vertrouwelijkheid is van het gesprek. 	<ul style="list-style-type: none"> • Duidelijk maken dat je de mening van het kind wilt weten over een bepaald onderwerp. • Uitleggen dat jij vragen stelt en va het kind graag antwoorden wilt • Dat er geen 'goede' of 'foute' antwoorden zijn. • Uitleggen dat het niet de bedoeling is fantasieën, maar meningen en gevoelens te weten te komen. • Duidelijk maken dat je alleen helpt als het kind er zelf echt niet uitkomt. 	<ul style="list-style-type: none"> • Expliciet maken dat het kind het onderwerp bepaalt. • Duidelijk maken dat je graag wilt weten waar het kind problemen mee heeft. • Duidelijk maken dat het je bedoeling is het kind te helpen met zijn of haar problemen. • Duidelijk maken dat je het kind wilt helpen zijn of haar gedachten en gevoelens onder woorden te brengen als het niet makkelijk is. • Uitleggen wat de mate van vertrouwelijkheid is van het gesprek.

3. De startvraag

Nadat je als volwassene een prettige sfeer hebt gecreëerd voor het gesprek is het belangrijk om goed na te denken over een startvraag. Dat is een vraag die voor het kind meteen een duidelijke aanzet voor het onderwerp van het gesprek. Dit moet een vraag zijn die makkelijk voor het kind te beantwoorden is. Het liefst geen open vraag waar een uitgebreid antwoord op mogelijk is. En het liefst een neutrale vraag. Vragen naar een feit of een gebeurtenis is voor kinderen het makkelijkst te beantwoorden. Enkele voorbeelden zijn:

Bij een vraaggesprek

- Ik zou graag willen weten wat er gisteren gebeurd is dat je moet huilen.
- Wil je mij vertellen waarover je verdriet hebt?

Bij een interview

- Hoe was het in het begin om hier te wonen? Kan je daar wat over vertellen?
- Heb je wel eens een juf gehad die erg aardig was? Vertel er eens over?

Bij een hulpverleningsgesprek

- Ik vraag mij af of je wel een beetje kan slapen met al die zorgen aan je hoofd. Vertel eens hoe dat bij jou gaat met inslapen?
- Ben je eigenlijk boos op iemand die hier mee te maken heeft?

4. De romp

De romp is de fase waar het uiteindelijk om gaat. Het is hier belangrijk om twee dingen in de gaten te houden. De inhoud en de aandacht. Met de inhoud bedoelen wij dat het doel van het gesprek aan de orde blijft. Komen wij verder met de bedoeling van dit gesprek, kom ik te weten wat ik wilde weten. Daarnaast is de aandacht voor het gesprek net zo belangrijk. Je

moet als volwassene goed in de gaten houden dat dat de goede relatie en sfeer van het gesprek van kracht blijven.

Wanneer je in de voorgaande delen van het gesprek steken hebt laten vallen zul je hier merken dat kinderen zich passief gaan verzetten tegen het gesprek. Het doordrukken van het gesprek is dan zinloos. Het is verstandiger erachter te komen wat er is misgegaan en dit te herstellen. Het overzicht van de metacommunicatievoorwaarden is dan goed om in je achterhoofd te hebben. Wanneer het niet hersteld kan worden is het beter een nieuwe afspraak te maken en het dan nogmaals te proberen.

Om zoveel mogelijk bruikbare informatie uit het gesprek te krijgen is het belangrijk dat je de gesprekstechnieken goed hanteert. Een kind moet zich nog steeds veilig voelen en het gevoel krijgen dat het kind en de informatie gewaardeerd wordt.

Als volwassene moet je de rode draad van het gesprek in de gaten houden. Je moet er niet te veel van afwijken. Soms is het juist wel wenselijk om even een zijweg te nemen om het kind niet af te kappen en een vertrouwensband te houden. Maar daarna is het goed om weer terug te komen op het doel van het gesprek. Dit moet je dan mondeling weer aangeven voordat je dat doet.

Tevens kan het krampachtig vasthouden aan de volgorde van het gesprek funest voor het gesprek zijn. Je kapt dat een spontaan proces bij een kind af en kan er kostbare informatie verloren gaan. Soepel omgaan met je vragenlijst of de rode draad kan juist de gewenste resultaten leveren. Hoe beter je de rode draad of je vragenlijst uit het hoofd weet hoe makkelijker je even een zijweg kan nemen. Probeer er dan wel voor te zorgen dat aan het eind van het gesprek de belangrijkste vraag van het gesprek wel beantwoord is. Anders moet je het met metacommunicatie alsnog aan de orde zien te krijgen.

5. De afronding

Waar aan het begin van het gesprek tijd wordt genomen om het kind een veilig gevoel te geven en een prettige sfeer te creëren, moet er ook tijd gependeed worden aan het afsluiten van een gesprek. Wanneer je dit niet goed afsluit kan het kind zich 'gebruikt' voelen en in een volgend gesprek terughoudend zijn.

Als er tijdens een gesprek spanning of bepaalde emoties zijn opgebouwd, moet je die ook weer afbouwen. Het gesprek met een positief gevoel afgesloten worden.

De reden om een gesprek te beëindigen kan verschillende redenen hebben: de tijd is om, de motivatie/aandacht van het kind is weg, het onderwerp is voldoende besproken etc. De afsluiting moet bij het einde van het gesprek passen. Wel moet je een afsluiting altijd aankondigen van de voren. Zo kan een kind het gesprek zelf ook voorbereiden op de afsluiting.

Wanneer je als volwassene een gesprek moet stoppen wegens te weinig tijd moet je dit ook aangeven aan het kind. Je had nog graag langer willen praten, langer willen luisteren, maar.....

Een kind heeft dan meer begrip voor de situatie en zal het eerder accepteren. Probeer dan wel een vervolg te plannen om verder te gaan met het gesprek.

Als je gaat afsluiten is het goed het gesprek te evalueren. Vertel het kind wat jij van het gesprek vond. Het kind mag ook vertellen wat hij/zij van het gesprek vond, maar dit hoeft natuurlijk niet. Dit om sociaal wenselijke antwoorden te voorkomen.

Het doel van het gesprek kort benoemen is een inleiding om een korte samenvatting van het gesprek te geven. Gelijk kun je het kind uitnodigen hier misschien nog wat extra informatie aan toe te voegen die hij/zij vergeten was. Het kort samenvatten van het gesprek kan het kind het gevoel geven dat je ook daadwerkelijk goed naar hem/haar hebt geluisterd.

Aan het einde van het gesprek is het van belang dat je het kind bedankt voor het gesprek. Een beloning of een aandenken geven is ook een mogelijkheid.

(snoepje/sticker/compliment) Een kind voelt zich gewaardeerd en dit is goed voor het zelfbeeld van een kind.

Zoals al meerdere keren verteld is, moet een kind na een (heftig) gesprek stoom af kunnen blazen. Even buiten spelen, boekje lezen, moppen vertellen.

Vraagtechnieken

Er zijn verschillende soorten vragen die je een kind kan stellen tijdens een gesprek. Kennis van verschillende technieken en weten wanneer je ze het beste kan toepassen, kan ervoor zorgen dat je de gewenste informatie in een gesprek zal verkrijgen. Hieronder 14 soorten vragen met daarbij een uitleg:

1. **Open vragen** (vragen waar een onbeperkt aantal antwoorden op mogelijk zijn)
Deze vragen zijn vooral voor jonge kinderen lastig, omdat ze van een kind vragen om gedachten en gevoelens onder woorden te brengen. Ook heeft vertrouwen in beide gesprekspartners nodig. Dus beginnen met wat gesloten vragen is niet verkeerd om later met open vragen meer informatie te verkrijgen.
2. **Gesloten vragen** (vragen waar een beperkt aantal antwoorden op mogelijk is)
Een vraag die aanleiding geeft tot een korte 'ja' of 'nee'. De vraag wordt zo gesteld dat een ja of nee voldoende is om de vraag te beantwoorden.
Deze vragen wil je wanneer je veel informatie wil krijgen uit een kind zoveel mogelijk vermijden. Al zijn deze vragen wel nodig om gesprekken te beginnen of om bruggetjes tussen onderwerpen te maken.

(Dus niet vragen: 'Vind je het leuk om op school te zijn?' of 'Hoe vind je het om op school te zijn?', maar 'Vertel eens hoe je het vindt om hier op school te zijn.'

3. **Toonvragen** (vragen waarom de vrager het antwoord weet en niet zeker is of de bevraagde dat ook weet en vraagt de kennis te tonen)
Deze vragen worden ook wel displayvragen of pseudovragen genoemd. Vooral op school wordt deze techniek vaak toegepast. De vrager weet het antwoord al, maar wil de kennis van de gevraagde testen.
4. **Retorische vragen** (vragen waarop het antwoord door vrager en bevraagde duidelijk is en ze dat van elkaar weten)

Deze vragen zijn niet bedoeld om kennis uit te wisselen of informatie te verkrijgen, maar om bijvoorbeeld een gevoel van zekerheid te geven, het tempo van het gesprek te versnellen of een onderwerp in het bewustzijn te krijgen. De toon van deze vraag is erg bepalend, omdat het ook vaak wordt gebruikt om ergernis uit te drukken of gelijk te halen.

5. Doorvragen (vragen die op een opmerking, een zinsdeel doorgaan)

Deze vragen worden ook wel uitvragen genoemd. Deze vragen worden gesteld om dieper op het onderwerp in te gaan. Deze vraagtechniek wordt ook het meest gebruikt om dieper in te gaan, om de ander te laten weten dat je hem of haar serieus neemt en/of om miscommunicatie te voorkomen. Ook wanneer er onduidelijkheden ontstaan kun je doorvragen om meer duidelijkheid te krijgen. Doorvragen is dus voor het verkrijgen van diepergaand informatie én ook om te controleren of wij begrijpen wat ons verteld wordt.

Doorvragen kun je ook non-verbaal doen door te knikken of op een bepaalde manier te kijken waardoor het kind gestimuleerd wordt door te vertellen. Ook kun je doorvragen op non-verbaal gedrag wat het kind laat zien. Bijvoorbeeld vragen waarom het grinnikt o.i.d.

6. Suggestief vragen (vragen die een antwoord suggereren)

De bevraagde weet hierdoor wat de mening van de vrager is en kan een waardeoordeel hebben. Het risico van deze vragen is dat je hierdoor sociaal wenselijke antwoorden van een kind kunt verwachten. Maar een kind kan dan ook juist dwarsliggen en het tegengestelde van jouw mening antwoorden. Ook hier is de toon weer heel erg belangrijk.

Soms kan suggestieve vragen juist wenselijk zijn om welles-nietes situaties over te slaan, maar dan moet je volledig zeker zijn van de waarheid van je suggestie. Maar wees hier alsnog voorzichtig mee, aangezien een foute interpretatie snel gemaakt is. Jonge kinderen en minder begaafde kinderen zijn namelijk erg gevoelig voor suggestieve vragen.

7. Meervoudig vragen (vragen die meer dan een vraag tegelijk behelzen)

Dit zijn complexe vragen, waar in één vraag eigenlijk meerdere vragen zitten. Het beantwoorden en interpreteren van deze vragen is daarmee gelijk lastiger. Het is daarom beter om enkelvoudige vragen te stellen. Vooral bij jonge en minder begaafde kinderen is dit een verstandigere keuze.

8. Vraag herhalen (herhalen van een vraag)

Soms kun je als vrager je afvragen of de bevraagde jouw vraag heeft 'gehoord' al dan niet begrijpt. Jonge kinderen kunnen bijvoorbeeld helemaal opgaan in hun spel. De vraag is dan ook niet of ze je gehoord hebben, maar of het doordringt. Je kunt dan als vrager de vraag herhalen, maar dan het liefst in een andere variant. Je moet dan vooral erop letten dat je vraag goed aansluit bij de vocabulaire en de beleavingswereld van het kind. Let er ook op dat het doel van het gesprek nog steeds duidelijk is.

9. Vraag verduidelijken (uitleg geven over een vraag)

Zie punt 8.

10. Tegendeelvragen (een vraag stellen om een tegenreactie uit te lokken)
Retorische vragen worden vaak als tegendeelvragen geformuleerd, maar zijn dit eigenlijk niet.
Bij (jonge) kinderen zijn dit geen goede vragen, aangezien deze vragen bedoeld zijn om een discussie vorm te geven. Dit is eerder voor pubers dan voor (jonge) kinderen.
11. Waaromvragen (een vraag stellen om naar verantwoording en motivatie te vragen)
Waaromvragen worden door volwassenen vaak gebruikt om een verantwoording of een motivatie uit te leggen. Vooral omdat we dan gedragsverandering willen zien. Maar dan moet het kind hier wel zelf inzicht in hebben. Wees daarom hiermee voorzichtig.
12. Antwoord herhalen (parafraseren)
Het in eigen woorden herhalen wat de bevraagde heeft verteld. Wanneer je een onderwerp wil afsluiten of ook wanneer je er juist op door wil gaan is dit een prima techniek.
Je kan dit gebruiken als het onderwerp belangrijk is of wanneer het antwoord niet helemaal duidelijk is.
Voor kinderen tot een jaar of tien kun je beter directere vragen stellen, zoals 'vertel nog eens meer', maar wanneer ze ouder zijn kun je antwoorden herhalen en samenvatten gebruiken om op een subtiele manier aan te geven dat de bevraagde door kan spreken.
13. Antwoord samenvatten
Zie punt 12.
14. Samenvattend vragen (vraag waarin een samenvatting van wat de ander gezegd heeft besloten ligt)
De bedoeling van deze techniek is de rode draad uit het verhaal van de bevraagde halen. Wanneer je dit doet moet je goed de kern kunnen weergeven, het kort houden en de woorden van het kind gebruiken.
Als je dit goed doet kan laat je met deze techniek zien dat je aandachtig hebt geluisterd, kun je toetsen of je het goed begrepen hebt, kun je de aandacht richten op voor jou belangrijke punten en orde scheppen in een verwarrend verhaal.
Wanneer je dit aan het eind van een gesprek doet, kan het ook zijn om een gesprek goed af te ronden.
Ook hier is het beter dit alleen toe te passen bij kinderen ouder dan tien jaar.

Gespreksvoering naar leeftijd

Nu je meer weet over de psychosociale ontwikkelingen van een kind, de communicatievoorwaarden, de metacommunicatievoorwaarden en gesprekstechnieken weet is er nog één ding wat belangrijk is om rekening mee te houden. Je gesprek en je technieken moet je aanpassen op het kind voor je. Daarbij moet je dus ook letten op de mentale leeftijd van een kind. Dit is voor sommige kinderen anders dan hun echte leeftijd. De metacommunicatie, de vorm van het gesprek, het verbaal aspect, het non-verbaal aspect,

de vraagtechnieken en de motivatie zal voor verschillende leeftijdsgroepen variëren. Hieronder zie je een overzicht van deze onderdelen per leeftijdscategorie:

○ Van vier tot zes jaar

Metacommunicatie: Een jong kind heeft moeite met het begrijpen van de codes van een gesprek. Het is daarom van belang dat je goed uitleg geeft over de kaders. Fantasie is nog een belangrijk onderdeel van een jong kind, dus uitleggen dat je graag echte meningen wil weten en geen fantasie is belangrijk. Leg ook aan een jong kind uit dat je vragen stelt, omdat je de antwoorden zelf niet weet. Neem dus uitgebreid de tijd om de metacommunicatie van je gesprek duidelijk te maken.

Vorm: combineer het praten met spelen. Een kind voelt zich beter op zijn gemak wanneer er wordt aangesloten bij de belevingswereld van het kind. Houdt de gesprekken voor jonge kinderen kort. Praat meerdere keren 10 minuten als één gesprek van een half uur. Lang stilzitten kan spanningen oproepen bij jonge kinderen. Bij jonge kinderen kun je poppen, autootjes en dergelijke gebruiken om bepaalde situaties uit te beelden of om verduidelijking te vragen.

Verbaal aspect: gebruik kort en concreet taalgebruik. Wanneer een kind niet op een woord kan komen mag je helpen, maar vraag wel of het klopt wat je hebt ingevuld.

Non-verbaal aspect: Veel gebruik van maken. Met lichaamstaal, maar ook met voorwerpen.

Vraagtechnieken: Open en gesloten vragen afwisselen. Als je gesloten vragen gebruikt, moet dat zijn om aan te vullen, te controleren. Gesloten vragen mogen geen hoofdvragen zijn. Vermijd suggestieve vragen. Stel vragen in de ruimtelijke zin (waar was je, hoe zag dat eruit) en niet in temporele zin (wanneer was dat). Regelmatig vragen herhalen op verschillende manieren. Gebruik geen samenvattende vragen.

Motivatie: Probeer steeds de motivatie hoog te houden, hier moet je constant aan werken. Benoem regelmatig dat je het fijn vindt dat het kind betrokken is en dat dit belangrijk is voor een gesprek. Jonge kinderen zijn beloningsgericht, dus dit kan de motivatie hooghouden. En vooral de spanningsboog van het kind in de gaten houden.

○ Van zes tot acht jaar

Metacommunicatie: Voor een kind in deze leeftijd is het belangrijk dat je echt goed gebruik maakt van de metacommunicatie. Een kind snapt de codes van een gesprek nog onvoldoende, dus uitleg hoe je een gesprek voert is erg belangrijk om het gesprek op de juiste manier te laten verlopen. Wanneer een kind in deze leeftijd in gesprek gaat met een volwassen persoon is het belangrijk dat je aangeeft dat je graag zijn haar echte mening/feiten wil horen en niet de fantasie.

Vorm: Het is hier belangrijk praten en spelen met elkaar af te wisselen. Praat niet langer dan vijftien tot twintig minuten. Te lang stilzitten kan spanningen oproepen. Je moet dan daarna gaan spelen en dan het liefst een activiteit waar beweging in zit. Verhalen vertellen en zinnen afmaken is op deze leeftijd effectief voor kinderen. Maak dan liever gebruik van denkbeeldige vriend(innet)jes, dan van denkbeeldige familieleden.

Verbaal aspect: Gebruik hier geen moeilijke woorden. Gebruik kort en concreet taalgebruik.

Non-verbaal aspect: Gebruik heel veel lichaamstaal.

Vraagtechnieken: Open vragen stellen is hier heel erg belangrijk. Gebruik open vragen om te vragen naar de hoofdlijn, maar ook naar details. Gesloten vragen moet je

proberen te vermijden of alleen gebruiken om iets te controleren. Kinderen in deze leeftijd zijn erg gevoelig voor suggestie, dus suggestieve vragen vermijden. Wanneer je zeker wilt zijn van bepaalde informatie moet je op verschillende manieren de vragen herhalen. Gebruik geen samenvattende vragen.

Motivatie: De motivatie voor een gesprek op deze leeftijd is laag. Daarom moet je gedurende het hele gesprek de motivatie hoog proberen te houden. Beloning zijn ze nog erg gevoelig voor, dat kan de motivatie verhogen.

- Van acht tot tien jaar

Metacommunicatie: De codes van een gesprek zijn op deze leeftijd voor de meeste kinderen al wel duidelijk. Daarom is het globaal benoemen van het gesprekskader en het noemen van de reden voor het gesprek meestal voldoende. Wel is de rest van de metacommunicatie belangrijk. Vooral het zelfvertrouwen bevorderen en gewenste antwoorden/uitingen stimuleren.

Vorm: Wissel het praten soms af met spelen. Maar ga dan vooral lekker bewegen. Actief bezig zijn is op deze leeftijd belangrijk. Een half uur tot drie kwartier verbaal is de max.

Verbaal aspect: Gebruik hier geen moeilijke woorden. Gebruik kort en concreet taalgebruik.

Non-verbaal aspect: Gebruik heel veel lichaamstaal.

Vraagtechnieken: Wissel open en gesloten vragen goed met elkaar af. Suggestieve vragen moet je nog steeds erg voor oppassen en het liefst vermijden.

Kinderen in deze leeftijd geven snel sociaal wenselijke antwoorden. Daar moet je erg alert op zijn. Probeer dit actief te voorkomen. Waar je bij 6-8 niet moest samenvatten, kan dat hier juist wel, vooral om de structuur van een gesprek vast te houden.

Motivatie: Kinderen in deze leeftijd moeten de regels van een gesprek duidelijk hebben. Ze moeten weten wat er van ze verwacht wordt. Duidt er extra op dat je eerlijkheid verlangt en graag een eigen mening van het kind wil weten. Dit natuurlijk ook om sociaal wenselijk gedrag proberen te vermijden. Kinderen zijn hier nog steeds gevoelig voor beloning. Materieel én immaterieel.

- Van tien tot twaalf jaar

Metacommunicatie: Je moet op deze leeftijd nog steeds gebruik maken van metacommunicatie, maar het is hier minder belangrijk dan in de andere leeftijden. Hier gebruik je het voornamelijk om je waardering uit te spreken voor een bijdrage/deelname van het gesprek. Alle codes zijn op deze leeftijd namelijk al wel duidelijk voor de meeste kinderen. Dus een uitleg van het doel van het gesprek is veelal voldoende.

Vorm: In deze leeftijd hoeft je praten en spelen niet meer met elkaar af te wisselen. Ze zouden hierin staat moeten zijn om een goed uur een gesprek te kunnen voeren. Natuurlijk kan dit per kind verschillen.

Verbaal aspect: Hier mag je meer gebruik maken van moeilijke woorden, al moet je ze dan natuurlijk wel verhelderen. Concreet en abstract taalgebruik kun je op deze leeftijd gaan afwisselen.

Non-verbaal aspect: Gebruik heel veel lichaamstaal.

Vraagtechnieken: Gebruik voornamelijk open vragen, ook om door te vragen. Kinderen op deze leeftijd kunnen deze al goed invullen. Gebruik metacommunicatie om echtheid van het gesprek te garanderen. Op deze leeftijd kun je gebruik maken van suggestieve

vragen. Maar dit moet je alleen doen om sociaal wenselijk gedrag te voorkomen. Bijv: 'Je gaat toch niet antwoorden geven waarvan je denkt dat ik ze wil horen?' Voor de rest nog steeds voorzichtig zijn met suggestieve vragen.

Motivatie: Op deze leeftijd zal een kind zich meer verantwoordelijk voelen voor het goed verlopen van het gesprek. Af en toe je motivatie voor het gesprek benoemen kan al voldoende zijn. Een kind in deze leeftijd wil graag een 'goed' kind zijn en actief meedoen en vindt het belangrijk om te weten wat een ander vindt. Beloningen worden minder belangrijk. Het liefst dan nog in immateriële zin, goedkeuring is belangrijk. Wel samen wat drinken of snoepen kan een motivatie zijn.

Jenaplan en visie op gesprek

Natuurlijk heeft het Jenaplan ook een visie op gesprek. Wanneer je lesgeeft op een Jenaplanschool, dan wordt er van je verwacht dat je ook nog rekening houdt met de volgende punten:

1. Je stelt je voor de ander open.
2. Het gesprek moet het 'inclusief denken' bevorderen waarbij alle gespreksdeelnemers gelijkwaardig zijn.
3. De ontmoeting met elkaar vormt de rode draad.
4. Het gesprek is de meest directe, opvoedende leervorm.
5. De nadruk ligt op betekenisgeving; heeft dat wat je zegt of doet of vraagt, hier en nu zin?
6. De nadruk ligt op de dialoog en niet op de discussie of op tweerichtingsverkeer.
7. Er is aandacht voor de echte vraag van de kinderen.
8. Er is gerichte aandacht voor gespreksdoelen, regels en taken.
9. De gesprekken vormen een spiegel voor de cultuur van de stamgroep.
10. In de kring komen in principe alleen die zaken aan de orde, die voor alle aanwezigen interessant zijn.

Samen spreken is niet voor niets één van de vier pijlers van het Jenaplan. Een belangrijk onderdeel dus van een dag op school. Dan wordt er ook verwacht dat je daar net zo veel tijd en energie insteekt als in het werken, het spelen en het vieren.

Actieplan

Wanneer ik naar mijn eigen ervaring en gevoelens kijk, maar ook naar de ingevulde enquêtes kijk van mijn collega's, dan zijn er voor mij een aantal actiepunten waar ik mee aan de slag kan:

1. Mijn collega's voorzien van theorie rondom het voeren van gesprekken. Ik wil ze meer achtergrondinformatie geven, zodat ze niet alleen snappen hoe ze een gesprek moeten voeren, maar ook waarom en aangepast aan de juiste leeftijd. Dit zal ik natuurlijk doen in mijn theoriegedeelte van mijn meesterstuk. Ik zal ook per leeftijdsgroep een overzicht maken. Ook zal ik overzichtelijke kaarten maken, zodat ze bepaalde informatie snel weer kunnen vinden.
2. Het formulier aanpassen, zodat de onderdelen waar ze niet tevreden over zijn (thuissituatie, prestaties, extra ruimte voor inbreng) wel en goed aanwezig zijn op het formulier.
3. Ik wil mijn collega's een vervangend 'iets' geven voor het formulier. Ze hebben duidelijk aangegeven dat het formulier het spontane van het gesprek eraf haalt. Ik wil iets bedenken, zodat dit op een speelse en 'ladingvrije' manier kan.

Ik ben met mijn collega's hierover in gesprek gegaan. Na dit gesprek zijn er een aantal dingen duidelijk geworden. Het formulier is helemaal niet verplicht. Dit is een aantal jaar geleden bedacht door een collega die niet meer op school werkt. We zijn in overleg gegaan en ze vinden het een goed idee dat ik iets ga maken waardoor ze op een leuke manier met kinderen in gesprek kunnen gaan. Ik heb besproken dat ik een "gesprekskoffer" ga maken om creatief met kinderen te kunnen communiceren. Daarin zullen bladen voor alle leeftijden inzitten waar mijn collega's direct mee aan de slag kunnen. Ook zal in deze koffer alle spullen aanwezig zijn die nodig zijn. Dus wanneer ze spontaan een gesprek op een leuke manier willen voeren ze alleen de koffer erbij hoeven te pakken en alles aanwezig is. Ik ga beginnen met eerst één koffer te maken. Wanneer mijn collega's hier enthousiast over zijn zal ik deze ook voor de andere groepen maken.

De overzichtelijke kaarten die ik maak voor mijn collega's met de theorie kunnen natuurlijk dan in de koffers komen, maar tot die tijd zal ik ze geplastificeerd per groep aanbieden.

We spreken wel af dat wanneer we merken dat een spontaan gesprek op een leuke/creatieve manier niet voldoende is om de lading te dekken, we alsnog terug kunnen vallen op een formulier. Deze ga ik dan wel zo aanpassen, zodat alle collega's hier tevreden over kunnen zijn.

Observatieverslag 2

Nadat ik mijn gesprekskoffer had gemaakt heb ik enkele collega's laten zien hoe hij er uitziet. Mijn collega's waren direct enthousiast. Vooral het praktische aspect ervan vonden ze fijn. Je kan wanneer je een gesprek wil voeren de koffer meenemen en alles wat je nodig hebt zit in de koffer. Natuurlijk kun je altijd zelf ideeën toevoegen en spullen die je daarvoor nodig hebt er zelf in stoppen.

Inhoud van de koffer (een attache koffer) ziet er als volgt uit:

- Een map met daarin verschillende manieren om actief met een kind in gesprek te gaan. Voorin vind je een blad met een overzicht. Wat zit erin? Voor welke leeftijd kun je dit gebruiken? Voor welke informatie kun je dit gebruiken? Eerst vind je een kaart met daarop het doel, wat je nodig hebt en een uitgebreide uitleg over de opdrachten. Ook staan er nog andere lessuggesties bij. Daarna vind je in een insteekhoes de bijlagen die bij de opdracht horen.
- Alle benodigdheden voor de opdrachten vind je ook in de koffer, zoals scharen, lijm, grijze potloden, kleurpotloden, stiften, vouwblaadjes, een tekenboek en een schrijfblok. Maar ook een toverstaf en vingerpoppetjes. En natuurlijk blijf je altijd vrij voor een eigen invullen. De opdrachten zijn maar een suggestie.
- In de koffer vind je ook de informatiekaarten die ik heb gemaakt per groep.

Ik heb natuurlijk ook zelf de koffer uitgeprobeerd. Er was een meisje uit mijn groep die bepaald gedrag liet zien. Ze was opstandig en dacht haar eigen regels te kunnen maken in de klas. En dit staat weer lijnrecht tegenover haar knuffelgehalte en van alles voor de leerkracht willen doen.

Ik heb samen met haar de opdracht van de 'happertjes' gedaan. Ik vond dit een leuke opdracht, omdat ik dit als kind altijd erg leuk vond en op dit moment al die ouderwetse spelletjes erg 'in' zijn bij ons op school.

We zijn eerst samen de happertjes gaan vouwen. Dit breekt al het ijs, aangezien wij eerst samen actief ergens mee bezig zijn en niet de nadruk op het gesprek ligt. Tussendoor leg ik haar wel uit dat in ondertussen wel wat dingen aan haar vraag en dat ik hoop dat ze eerlijk is. (metacommunicatie)

Terwijl wij vouwen gaan wij onderwerpen bedenken die wij in de happertjes kunnen zetten om over te kunnen praten. Zij kiest voor het onderwerp paarden en ik kies voor het onderwerp school. Zij mag zelf 7dingen kiezen waar ze aan denkt bij het onderwerp school en paarden en de achtste vul ik aan. Dat vertelt mij natuurlijk ook al veel. Daarna gaan wij het spel spelen. We beginnen met haar onderwerp om rustig in het gesprek te komen. We gaan om de beurt en vertellen steeds iets over het woord dat eruit is gekomen. Terwijl wij bezig zijn met het spel, zijn wij eigenlijk gewoon met elkaar in gesprek en voelt het niet zo officieel.

Toch vertelt dit meisje mij heel veel, misschien wel zonder dat ze het bewust in de gaten heeft. Uit het spel/gesprek is gebleken wat de oorzaak is van haar gedrag. En samen gaan wij hier een oplossing voor bedenken.

Na het gesprek vraag ik haar wat ze ervan vond. Ze gaf aan dat ze deze manier erg prettig vond. Het knutselen en tegelijk kletsen haalt de druk eraf. Op een schaal van een tot tien gaf ze dit een tien. Ze voelde zich erg op haar gemak. En dat is belangrijk voor een goed gesprek. Ik kan natuurlijk niet met zekerheid zeggen dat dit meisje het mij niet had verteld, wanneer wij normaal met elkaar in gesprek waren gegaan. Maar ik weet wel zeker dat ze zich op deze

manier zich veel meer op haar gemak heeft gevoeld dan recht tegenover elkaar in gesprek met een formulier voor mijn neus die ik moest afwerken.
Wat mij betreft een succes en mijn collega's reageerden enthousiast.

Evaluatie

Gesprekskoffer

Wanneer ik mijn observatieverslagen teruglees, dan lees ik mijn eigen ontevredenheid over het voeren van gesprekken. Door mijn enquête onder mijn collega's las ik wisselende gevoelens hierover. De een was er tevreden over, de ander juist helemaal niet. Maar de algehele conclusie die ik kon trekken was dat iedereen liever spontane gesprekjes houdt zonder formulier. Maar daar zit dan vaak geen houvast aan. Daarom ging ik iets bedenken wat wel het spontane van een gesprek kan houden, maar toch een houvast geeft aan de stamgroepleiders. Dit kun je enigszins voorbereiden, maar je kan er ook blanco ingaan. Nadat ik zelf een gesprek op deze manier heb gehouden ben ik gelijk al erg tevreden over het verschil. Het kind waar ik het gesprek mee heb gehouden ook. Een tien krijgen van een kind is natuurlijk altijd leuk! De collega's die ik verteld heb over mijn koffer zijn ook enthousiast.

Informatiekaarten

In mijn team weet ik dat een boek of een meesterstuk neerleggen met informatie niet altijd voldoende is om ze aan het lezen te krijgen. Ze zullen niet uit eigen initiatief mijn meesterstuk lezen om meer te weten te komen over gesprekken voeren met kinderen. Daarom heb ik de informatie kaarten gemaakt. Elke stamgroep krijgt van mij 4 informatie kaarten. Daarop staat het volgende: 1. De communicatievoorwaarden, 2. Metacommunicatie, 3. De gesprekstechnieken. Deze informatie is voor elke groep hetzelfde. De kaarten zijn zo gemaakt dat alles op één kaart staat en ze zijn geplastificeerd. Op de vierde kaart staat voor elke groep apart de psychosociale ontwikkeling die de kinderen in die leeftijdsgroep zouden moeten maken en welke gespreksvoering daar het beste bij past. Dit heb ik aan mijn collega's gegeven en die reageerden allemaal enthousiast. Dit pak je er namelijk sneller even bij dan een heel boek of een heel meesterstuk, waar je ook nog eens op zoek moet gaan naar de informatie die je zoekt.

Nieuw formulier

In mijn enquête bleek dat de meesten van ons moeite hadden met de opzet ervan. Thuisituatie vonden enkelen vaag, niet altijd nodig om over te praten. Prestaties was niet bij iedereen duidelijk. En ruimte voor eigen inbreng was er niet. Ik ben op zoek geweest op het internet naar verschillende formulieren voor kindgesprekken, maar erg veel variatie is er niet. Wel heb ik een document gevonden over kindgesprekken met daarin een afbeelding van een hand met bij elke vinger twee vragen. Dit past meer bij het Jenaplan dan het formulier die wij nu hanteren. Wij maken intensief gebruik van de hand van vijf tijdens het zelfstandig werken en dit lijkt wel een hand van vijf voor gesprekken. De vragen zijn positief gesteld en zijn open. Dit nodigt veel meer uit tot gesprek.

Het formulier is eigenlijk een tekening van een hand. Er is ruimte om steekwoorden (niet volledige verslagen) bij de vingers te schrijven. Kinderen kunnen hun hand vervolgens inkleuren/versieren en dan kan het in hun portfolio. Tussendoor kan dit erbij gepakt worden en besproken worden wat de stand van zaken is. Is iets al bereikt? Zijn de doelen veranderd? Moet er wat aangepast worden en ga zo maar door. In overleg met collega's lijkt ons dit een goed idee. Ik heb dit uitgewerkt, maar dit is nog niet in de praktijk uitgetoetst.

Aanbevelingen voor verder onderzoek

Ik geef heel eerlijk toe dat ik hier veel meer tijd voor had kunnen hebben dan ik uiteindelijk heb gehad. En dat ligt geheel bij mijzelf, daar ben ik mij van bewust. Toch ben ik erg trots op het resultaat wat ik heb bereikt.

Als ik eerder was begonnen, als ik meer tijd had gehad, dan had ik meerdere gesprekken willen voeren met verschillende groepen. Zo had ik meer resultaten gehad n.a.v. gevoerde gesprekken.

Wat ik nu nog wil doen is mijn collega's zo enthousiast krijgen om op deze manier gesprekken te voeren met kinderen dat ook zij zo'n koffer in de klas willen hebben. Zelf blijf ik mij natuurlijk in dit onderwerp verdiepen en wil ik mijn koffer verder gaan uitbreiden met leuke, creatieve manieren om te communiceren met kinderen. Daar komt bij dat ik dan mijn collega's hier steeds van op de hoogte zal houden.

Het nieuwe formulier voor kindgesprekken -of eigenlijk handgesprekken- is gemaakt, maar nog niet uitgetoet. De komende tijd gaan we dit bij gesprekken toepassen om te kijken of dit formulier inderdaad beter bij onze school en stamgroepleiders past. Zo niet, dan moeten we op zoek gaan naar een andere manier.

Literatuurlijst

Boeken

Baarda, B. (2012) *Creatief communiceren met kinderen*. Groningen | Houten, Nederland: Noordhoff Uitgevers.

Delfos, M.F. (2000-2017) *Luister je wel naar mij? Gespreksvoering met kinderen tussen vier en twaalf jaar*. Amsterdam, Nederland: SWP Amsterdam.

Gordon, T. (2010) *Luisteren naar kinderen. Van contact naar verbinden binnen het gezin*. Utrecht, Nederland: Kosmos Uitgevers.

Internet

<http://www.detoren1.nl/wordpress/wp-content/uploads/2017/02/Het-Kindgesprek.pdf>

<https://www.jenaplan.nl/nl/voor-ouders/veelgestelde-vragen>

Bijlagen

Bijlage I: Formulier kindgesprek Bontebrugschool (oud)

Bijlage II: lege enquêteformulier kindgesprek

Bijlage III: Formulier handgesprek Bontebrugschool (nieuw)

Kind-gesprek	
Naam:	
Datum:	
Wat is er besproken?	
Situatie in de groep:	
Prestaties:	
Situatie thuis:	
Kwaliteiten/ wat gaat goed?	Wat vind ik nog moeilijk?
Conclusies / acties	

Bijlage II

Enquêteformulier Kindgesprek

Mijn naam is Wendy Tammel en mijn meesterstuk gaat over het in gesprek gaan met kinderen. Bij ons op school voeren wij kindgesprekken en daarbij wordt bijgaand formulier gebruikt. Graag zou ik van jullie willen weten wat jullie van kindgesprekken in het algemeen en het formulier vinden. Deze bevindingen zal ik gebruiken voor mijn observatieverslag in mijn meesterstuk.

1 Hoe vaak per jaar voer je kindgesprekken per kind? _____

2 Plan je kindgesprekken in of voer je die spontaan en waarom?

3 Waarom voer je kindgesprekken? Is dat omdat het moet of omdat je het zelf wil? _____

4 Beheers je alle vaardigheden voor het voeren van gesprekken met kinderen?

Waarom wel/ waarom niet? _____

5 Ben je tevreden over je eigen kwaliteiten over het voeren van gesprekken met kinderen?

Waarom wel/waarom niet? Wat zou er dan beter kunnen? Waar loop je tegenaan?

6 Voer je kindgesprekken met behulp van het formulier?

Waarom wel/ waarom niet? _____

7 Wat is je ervaring met het invullen van dit formulier?

8 Is het formulier compleet? Mis je iets? Staat er iets overbodig op? _____

9 Past dit formulier bij je als persoon? Vind je het fijn om een formulier in te vullen tijdens een kindgesprek? Waarom wel/waarom niet? _____

10 Als je het niet fijn vindt om gesprekken te voeren met een formulier, wat zou dan een goed alternatief zijn volgens jou? _____

11 Wat zijn jouw wensen omtrent het voeren van gesprekken met kinderen?

Ruimte voor overige opmerkingen

